

KWARTALNIK
WYDANIE III/2024

PORADNIK PRAWNY

Powiat Świdnicki

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.POWIATSWIDNIK.PL

Spis treści

str. 03

Najem okazjonalny lokalu

Magdalena Piech

str. 06

Małżeńskie umowy majątkowe

Rafał Kuźma

str. 09

Umowa dożywocia a służebność mieszkania

Rafał Kuźma

str. 11

Prawa obywatelskie

Magdalena Piech

Najem okazjonalny lokalu

Magdalena Piech
Radca prawny

Aktualnie w Polsce najem mieszkań odgrywa znaczącą rolę w społeczeństwie, gdyż zapewnia wielu ludziom dostęp do mieszkań bez konieczności ich posiadania. Standardowa forma umowy najmu, w którym najemca podpisuje długoterminową umowę z właścicielem, był dominującym modelem przez wiele lat. Jednak w ostatnich latach dominującą formą najmu jest najem okazjonalny, który **najlepiej zabezpiecza interesy właścicieli mieszkań.**

Powszechnie znana umowa najmu uregulowana jest przede wszystkim w ustawie kodeks cywilny. W tej ustawie określono uprawnienia i obowiązki zarówno najemcy, jak i wynajmującego. Przez umowę najmu wynajmujący zobowiązuje się oddać najemcy rzecz do używania przez czas oznaczony lub nieoznaczony, a najemca zobowiązuje się płacić wynajmującemu umówiony czynsz. Generalnie przepisy nie wymagają szczególnej formy zawarcia takiej umowy. Wyjątek stanowi jednak umowa najmu nieruchomości zawarta na czas przekraczający 1 rok, gdyż musi być ona zawarta na piśmie. Umowa może być zawarta zarówno na czas określony, jak i nieokreślony. W tym miejscu należy wskazać, iż taka tradycyjna umowa najmu niesie ze sobą pewne ryzyko dla właściciela mieszkania, w sytuacji, w której w mieszkaniu pojawi się tzw. dziki lokator, który przebywa w lokalu bez tytułu do niego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa – wygaśnięcie czy rozwiązanie umowy najmu, a także zaleganie z płatnościami przez najemcę nie uprawnia wynajmującego do natychmiastowego wszczęcia egzekucji i wydalenia niechcianego lokatora. Właściciel może dokonać eksmisji lokatora z mieszkania dopiero po wytoczeniu przeciwko takiemu najemcy sprawy sądowej, po uzyskaniu prawomocnego wyroku, opatrzonego z klauzulę wykonalności – co może potrwać.

Najem okazjonalny został uregulowany w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. Instytucja najmu okazjonalnego odnosi się wyłącznie do nieruchomości budynkowych oraz lokalowych. Umowa ta – w odróżnieniu od umowy najmu tradycyjnego – nie może być zawarta na czas nieokreślony. Umowa najmu okazjonalnego musi być zawarta w formie pisemnej. Obowiązkowo do takiej umowy należy dołączyć obligatoryjnie dokumenty takie jak oświadczenia w formie aktu notarialnego osób, zamierzających być najemcami, że poddadzą się oni dobrowolnie egzekucji oraz zobowiążą się do opróżnienia i wydania lokalu używanego na podstawie umowy najmu okazjonalnego w terminie wskazanym w żądaniu opróżnienia lokalu.

Definicja najmu okazjonalnego znajduje się w art. 19a. ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy, który to przepis wskazuje, że umową najmu okazjonalnego lokalu jest umowa najmu lokalu mieszkalnego, którego właściciel, będący osobą fizyczną, nie prowadzi działalności gospodarczej w zakresie wynajmowania lokali, zawarta na czas oznaczony, nie dłuższy niż 10 lat.

Ten sam przepis odnosi się także do załączników umowy najmu, wskazując, że do umowy najmu okazjonalnego lokalu załącza się w szczególności:

1. oświadczenie najemcy w formie aktu notarialnego, w którym najemca poddał się egzekucji i zobowiązał się do opróżnienia i wydania lokalu używanego na podstawie umowy najmu okazjonalnego lokalu w terminie wskazanym w żądaniu, o którym mowa w art. 19d ust. 2;
2. wskazanie przez najemcę innego lokalu, w którym będzie mógł zamieszkać w przypadku wykonania egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu;
3. oświadczenie właściciela lokalu lub osoby posiadającej tytuł prawny do lokalu, o którym mowa w pkt 2 lub ust. 3, o wyrażeniu zgody na zamieszkanie najemcy i osób z nim zamieszkujących w lokalu wskazanym w oświadczeniu; na żądanie wynajmującego załącza się oświadczenie z podpisem notarialnie poświadczonym.

W razie utraty możliwości zamieszkania w lokalu wskazanym przez najemcę w umowie najmu, najemca jest obowiązany w terminie 21 dni od dnia powzięcia wiadomości o tym zdarzeniu wskazać inny lokal, w którym mógłby zamieszkać w przypadku wykonania egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu. Dodatkowo zawarcie umowy najmu okazjonalnego lokalu może być uzależnione od wpłacenia przez najemcę kaucji zabezpieczającej pokrycie należności z tytułu najmu okazjonalnego lokalu przysługujących właścicielowi w dniu opróżnienia lokalu oraz ewentualnych kosztów egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu. Kaucja nie może przekraczać sześciokrotności miesięcznego czynszu za dany lokal, obliczonego według stawki czynszu obowiązującej w dniu zawarcia umowy najmu okazjonalnego lokalu. Istotne jest, iż kaucja ta podlega zwrotowi w ciągu miesiąca od dnia opróżnienia lokalu, po potrąceniu należności właściciela.

Umowa najmu okazjonalnego lokalu oraz zmiany tej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Należy wskazać, iż właściciel lokalu zgłasza zawarcie umowy najmu okazjonalnego lokalu naczelnikowi **urzędu skarbowego** właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania właściciela **w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia najmu**. Natomiast na żądanie najemcy właściciel ma obowiązek przedstawić potwierdzenie takiego zgłoszenia.

Umowa najmu okazjonalnego lokalu wygasa po upływie czasu, na jaki była zawarta, lub ulega rozwiązaniu po upływie okresu wypowiedzenia tej umowy. Po wygaśnięciu lub rozwiązaniu umowy najmu okazjonalnego lokalu – jeżeli najemca dobrowolnie nie opróżnił lokalu – właściciel doręcza najemcy **żądanie opróżnienia lokalu**, sporządzone na piśmie opatrzonym urzędowo poświadczonym podpisem właściciela. Takie żądanie opróżnienia lokalu zawiera w szczególności:

1. oznaczenie właściciela oraz najemcy, którego żądanie dotyczy;
2. wskazanie umowy najmu okazjonalnego lokalu i przyczynę ustania stosunku z niej wynikającego;
3. termin, nie krótszy niż 7 dni od dnia doręczenia żądania najemcy, w którym najemca i osoby z nim zamieszkujące mają opróżnić lokal.

W przypadku bezskutecznego upływu terminu do opróżnienia lokalu właściciel składa do sądu wnioski o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, w którym najemca poddał się egzekucji i zobowiązał się do opróżnienia i wydania lokalu. Do wniosku załącza się:

- 1.żądanie opróżnienia lokalu wraz z dowodem jego doręczenia najemcy albo dowodem wysłania go przesyłką poleconą;
- 2.dokument potwierdzający przysługujący właścicielowi tytuł prawny do lokalu, którego opróżnienia dotyczy żądanie właściciela;

Decydujące znaczenie dla bytu najmu okazjonalnego ma jego czasowy charakter – na okres do lat 10, a także przymiot wynajmującego, którym może być tylko osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej w zakresie wynajmu lokali. W przypadku wynajmującego (osoby fizycznej, która nie prowadzi działalności gospodarczej w tym zakresie) **ważna jest lojalność podatkowa właściciela, w postaci zgłoszenia umowy właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego, w terminie 14 dni od jej zawarcia.**

To ostatnie rozwiązanie różnicuje ochronę właścicieli i lokatorów w zależności od tego, czy właściciel zgłosi umowę do urzędu skarbowego w określonym czasie. **Jeśli w terminie 14 dni zgłosi umowę do właściwego organu, państwo gwarantuje mu przeprowadzenie eksmisji do lokalu wskazanego w załączonym oświadczeniu lub do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe. Jeśli taki wynajmujący nie zgłosi umowy do urzędu podatkowego, państwo tym razem zagwarantuje ochronę lokatorowi, zapewniając mu standardy ochrony przewidziane w ustawie, a więc w szczególności związane z podwyżką oraz obowiązkiem sądu co do orzekania o prawie do najmu socjalnego.**

Wzór umowy najmu oraz załączników dostępne są na stronie

www.pomocprawna.oic.lublin.pl/wzory-pism

Małżeńskie umowy majątkowe

Rafał Kuźma
Radca prawny

W momencie zawarcia związku małżeńskiego między małżonkami z mocy prawa powstaje ustrój wspólności majątkowej. Główną jego cechą jest to, że przedmioty nabywane w trakcie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich należą do majątku wspólnego. Małżonkowie mogą zawrzeć jednak umowę majątkową, na mocy której zmodyfikują lub wyłączą istniejącą między nimi wspólność ustawową zwaną **intercyzą**.

Intercyza to potoczna nazwa umowy małżeńskiej majątkowej. Jest to umowa zawierana między małżonkami lub przyszłymi małżonkami, regulująca stosunki majątkowe i finansowe pomiędzy nimi (w sposób odmienny od ustawowego ustroju majątkowego) w przypadku rozpadu związku małżeńskiego. Intercyza może określać m.in. jakie mienie będzie osobistą własnością każdego z małżonków, jakie będą składki na utrzymanie wspólnego gospodarstwa domowego, jakie prawa będą przysługiwać małżonkom w przypadku rozvodu, separacji lub śmierci jednego z małżonków. W Polsce intercyza jest uregulowana przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Można spotkać się i z takim rozumieniem pojęcia „intercyza”, w myśl którego jest ono tożsame z rozdzielnością majątkową, jednak nie są to pojęcia tożsame (intercyza jest pojęciem szerszym niż rozdzielność majątkowa), o czym będzie mowa poniżej.

Rodzaje majątków w przypadku małżonków, do których należy **majątek wspólny** oraz **majątki osobiste** (odrębne) należące do majątku osobistego każdego z małżonków.

Majątek wspólny małżonków – należą do niego w szczególności (katalog otwarty):

1. pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
2. dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków;
3. środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków;
4. kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie emerytalnym.
5. środki zgromadzone na koncie OIPE (Ogólnoeuropejski Indywidualny Produkt Emerytalny) oraz na subkoncie OIPE każdego z małżonków.
6. wszelkie składniki (np. ruchomości i nieruchomości) nabyte przez małżonków w trakcie trwania wspólności ustawowej za środki pochodzące z majątku wspólnego.

Majątek osobisty każdego z małżonków – należą (katalog zamknięty):

- 1.przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
- 2.przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- 3.prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 4.przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
- 5.prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 6.przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
- 7.wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
- 8.przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;
- 9.prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
- 10.przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Forma i termin zawarcia intercyzy

Intercyza jest zawierana przez małżonków w formie aktu notarialnego. Zawierana jest przeważnie **przed zawarciem związku małżeńskiego**, ale nie ma przeszkód by powstała **już w trakcie trwania małżeństwa**. Umowa majątkowa może być w każdej chwili zmieniona lub rozwiązana. Gdy rozwiązanie ma miejsce podczas trwania małżeństwa, powstaje pomiędzy nimi wspólność ustawowa, chyba że zastrzegą to sobie inaczej. Umowa o rozwiązanie umowy majątkowej musi również zachować formę aktu notarialnego.

Rodzaje intercyzy

Umowa małżeńska majątkowa może:

- 1.rozszerzyć wspólność ustawową,
- 2.ograniczyć wspólność ustawową,
- 3.ustanowić rozdzielność majątkową,
- 4.ustanowić rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

Umowa majątkowa małżeńska (intercyza) najczęściej dotyczy m.in.:

- 1.**Rozdzielności majątkowej** – które mienie należy do wspólnoty majątkowej małżonków, a które jest własnością osobistą każdego z nich.
- 2.**Podziału majątku** – sposób podziału majątku w przypadku rozvodu lub separacji.
- 3.**Alimentów** – zasady ustalania alimentów na rzecz jednego z małżonków w przypadku rozvodu lub separacji.
- 4.**Dziedziczenia** – sposób dziedziczenia majątku w przypadku śmierci jednego z małżonków.
- 5.**Praw do majątku** – prawa małżonków do korzystania z poszczególnych składników majątku, np. mieszkań czy samochodów.
- 6.**Splaty długów** – sposób rozliczenia długów małżonków oraz sposób ich spłaty.
- 7.**Inwestycji** – jakie inwestycje mają być dokonywane przez małżonków oraz w jakim zakresie.

Czego nie może zawierać intercyza?

Są pewne ograniczenia co do rozszerzenia wspólności majątkowej. Zgodnie bowiem z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym wspólności nie można rozszerzyć na:

- 1.przedmioty majątkowe, które przypadną małżonkowi z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny;
- 2.prawa majątkowe, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 3.prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 4.wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała

5. wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
6. niewymagalne jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

Intercyza a dziedziczenie

Intercyza nie wyłącza prawa do dziedziczenia ani nie ma wpływu na dziedziczenie majątku, który nie jest objęty jej postanowieniami. Oznacza to, że mimo zawarcia intercyzy, strony wciąż zachowują prawo do dziedziczenia po sobie. Umowa ta dotyczy głównie ustroju majątkowego w trakcie trwania małżeństwa oraz podziału majątku w przypadku rozvodu lub separacji. Jeśli zatem jedna ze stron zmarła, to jej dziedziczenie jest regulowane przepisami prawa spadkowego, a nie postanowieniami intercyzy. W praktyce oznacza to, że majątek, który nie był objęty umową intercyzy, podlega pod zasady dziedziczenia określone w prawie spadkowym (aktywa, długi i zobowiązania finansowe pozostawione przez osobę zmarłą).

Intercyza – koszty notarialne

W przypadku intercyzy przedślubnej (zawieranej przed zawarciem małżeństwa) koszty notarialne zazwyczaj wynoszą **od 550 zł do 800 zł.**

Koszty związane z zawarciem intercyzy w trakcie trwania małżeństwa są zazwyczaj wyższe i zależą od wartości majątku, który zostanie objęty umową – nawet kilka tysięcy złotych.

Opłata od pozwu o ustanowienie przymusowej rozdzielności majątkowej, która jest inną formą uregulowania stosunków majątkowych małżonków, wynosi ona zazwyczaj **200 zł.**

Umowa dożywocia a służebność mieszkania

Rafał Kuźma
Radca prawny

Z treści art. 908 k.c. , jeżeli w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązał się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie, powinien on, w braku odmiennej umowy, przyjmując zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym.

Przedmiotem umowy dożywocia może być zarówno nieruchomość gruntowa, budynkowa i lokalowa. Zbywcą, a więc przyszłym dożywotnikiem, może zostać tylko osoba fizyczna. Zdolność prawną do wystąpienia w umowie jako nabywca mają zarówno osoby fizyczne, jak i prawne.

Co powinna zawierać umowa o dożywocie?

Umowa dożywocia, to umowa cywilnoprawna dwustronna, która zawiera również elementy ograniczonego prawa rzeczowego – służebności. Dożywocie jest prawem niezbywalnym i niedziedzicznym, gdyż ma charakter osobisty. Zawierając ją właściciel nieruchomości przenosi prawo własność na nabywcę, nabywca zaś zobowiązuje się zapewnić zbywcy – a także, jeżeli umowa to przewiduje, osobie mu bliskiej – dożywotnie utrzymanie.

Forma umowy dożywocia

Umowa dożywocia dla zachowania ważności powinna zostać zawarta w formie aktu notarialnego, gdyż dochodzi do przekazania nieruchomości.

Kto może być dożywotnikiem i co jest przedmiotem umowy dożywocia?

Dożywotnikiem, może być tylko osoba fizyczna. Natomiast przedmiotem umowy może być nie tylko sama nieruchomość, a także udział we współwłasności nieruchomości, zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r. (sygn. akt III CKN 219/98), jednak również jest to zamknięty katalog.

Co w sytuacji, gdy nabywca postanawia nieruchomość sprzedać osobie trzeciej?

W takiej sytuacji zobowiązanie przechodzi na nowego właściciela – a jeżeli dożywotnik uzna, że nie chce mieć z nim do czynienia, na podstawie art. 914 k.c., na wniosek dożywotnikowi przysługuje dożywotnia renta, w wysokości odpowiadającej wartości tego prawa.

Kiedy można zamienić wszystkie lub niektóre uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień ?

Zgodnie z treścią art. 913 § 1 k.c. „Jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, sąd na żądanie jednej z nich zamieni wszystkie lub niektóre uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień [...]”

Z przedmiotowym żądaniem zmiany prawa dożywocia na rentę może wystąpić zarówno dożywotnik jak i zobowiązany, nie może jej jednak dochodzić bliski dożywotnika objęty umową, gdyż nie jest w tym wypadku stroną.

Istnieje możliwość wystąpienia do sądu z żądaniem rozwiązania umowy dożywocia. Jeżeli sąd wyda orzeczenie pozytywnie rozpatrujące powyższe żądanie, prawo własności nieruchomości ponownie przechodzi na dożywotnika, a prawo dożywocia wygasa.

Służebność mieszkania czym jest i jakie daje prawa:

Służebność mieszkania to jeden z rodzajów służebności osobistej, czyli przysługującej konkretnej, opisanej z imienia i nazwiska osobie. Na podstawie umowy zawartej z właścicielem nieruchomości otrzymuje ona prawa do korzystania z domu lub mieszkania w zakresie uzgodnionym przez obie strony.

Jakie prawa posiada osoba mająca służebność osobistą mieszkania?

Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego służebnik ma prawo zamieszkiwać określone w umowie pomieszczenia (np. konkretny pokój w mieszkaniu lub część domu). Może również korzystać ze sprzętów i pomieszczeń wspólnych.

Osoba, która ma służebność mieszkania może przyjąć do niego również małżonka i małoletnie dzieci (które zachowują prawo do przebywania w mieszkaniu również po osiągnięciu pełnoletności). Prawo dopuszcza również przyjęcie innych, niespokrewnionych osób, ale tylko wtedy, gdy służebnik zapewnia im utrzymanie lub gdy są niezbędne do prowadzenia gospodarstwa domowego.

Czy służebnik powinien "dokładać się" do opłat za media?

Służebnik jest zobowiązany do dokładania się do opłat za mieszkanie, dom oraz rachunków za media, z których korzysta, jeżeli w akcie nie zaznaczono inaczej. W trakcie podpisywania służebności osobistej można wskazać, kto wyłącznie będzie odpowiedzialny za opłacanie rachunków.

Jeśli jednak taka adnotacja się nie znalazła i akt nie precyzuje tej kwestii, służebnik ma obowiązek ponoszenia tych kosztów wspólnie z nowym właścicielem.

Kiedy wygasa służebność mieszkania?

Służebność osobista to stan prawny, który ma chronić interesy osoby przenoszącej prawo własności. Dlatego prawo stanowi, że nie ma możliwości jej zniesienia. Wygasa ona dopiero w momencie śmierci. Ważne, że prawo to nie jest dziedziczone, ani nie może zostać przeniesione na osoby trzecie.

Czy można zamienić służebność mieszkania na rentę?

Można, ale tylko w niektórych przypadkach – jeśli służebnik np. często zakłóca spokój lub niszczy mieszkanie czy uszkadza znajdujące się w nim sprzęty, dożywotnia służebność może decyzją sądu zostać zmieniona na rentę, którą właściciel będzie wypłacał osobie tracącej status służebnika. Jej wysokość też ustalona zostanie przez sąd.

Co w przypadku, kiedy nowy właściciel zamierza sprzedać mieszkanie, do którego zostało ustalone prawo użytkowania na zasadzie służebności mieszkania?

Nieruchomość może zostać sprzedana lub wynajęta. Nie jest do tego wymagana zgoda służebnika. Jednakże, każdy, kto kupi dany lokal, będzie zobowiązany do respektowania dożywotniej służebności mieszkania przysługującej osobie trzeciej. Nie ma możliwości pozbawienia jej prawa do korzystania z pomieszczeń wskazanych w akcie notarialnym.

Służebność mieszkania a umowa dożywocia

Istota służebności mieszkania polega na możliwości zapewnienia uprawnionemu dożywotniego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w określonym lokalu mieszkalnym, czyli jest to, najprościej ujmując, prawo do "zamieszkiwania". Służebność mieszkania stanowi element prawa dożywocia. Jednak nie ma tu natomiast obowiązku zapewnienia utrzymania, dostarczania wyżywienia oraz zapewnienia pomocy w chorobie.

Prawa obywatelskie

Magdalena Piech
Radca prawny

Prawa obywatelskie w Polsce to zbiór powszechnie obowiązujących reguł, które są gwarantowane przez Konstytucję RP każdemu jej obywatelowi, a celem tych reguł jest ochrona interesów każdego obywatela

Źródłami praw obywatelskich w Polsce są zarówno krajowe, jak i międzynarodowe akty prawne.

Oto główne źródła praw obywatelskich:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Najważniejszym źródłem praw obywatelskich jest Konstytucja RP, uchwalona 2 kwietnia 1997 roku. Określa ona podstawowe prawa, wolności i obowiązki obywateli oraz mechanizmy ich ochrony. Kluczowe artykuły dotyczące praw obywatelskich znajdują się w rozdziale II „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”.

2. Ustawy

W Polsce wiele ustaw szczegółowo reguluje prawa obywatelskie i mechanizmy ich ochrony. Przykłady to:

- **Kodeks cywilny** – reguluje prawa osobiste i majątkowe obywateli.
- **Kodeks karny** – określa przestępstwa i kary, chroniąc obywateli przed naruszeniami ich praw.
- **Ustawa o ochronie danych osobowych** – chroni prywatność i dane osobowe obywateli.
- **Ustawa o zgromadzeniach** – reguluje prawo do organizowania i uczestniczenia w zgromadzeniach publicznych.

3. Umowy międzynarodowe

Polska jest stroną wielu umów międzynarodowych, które stanowią źródło praw obywatelskich. Najważniejsze z nich to:

- **Europejska Konwencja Praw Człowieka** – przyjęta przez Radę Europy, której Polska jest członkiem od 1991 roku. Konwencja ta zapewnia ochronę podstawowych praw i wolności, a jej przestrzeganie kontroluje Europejski Trybunał Praw Człowieka
- **Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych** – przyjęty przez ONZ w 1966 roku, ratyfikowany przez Polskę, gwarantuje m.in. prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, wolności słowa, zgromadzeń i stowarzyszeń.

4. Prawo Unii Europejskiej

Jako członek Unii Europejskiej, Polska jest zobowiązana do przestrzegania praw zawartych w prawie unijnym, w tym w:

- **Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej** – która gwarantuje szeroki zakres praw, w tym godność, wolności, równość, solidarność, prawa obywatelskie oraz sprawiedliwość.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej jest źródłem kluczowych praw obywatelskich w Polsce i zapewnia wszystkim obywatelom:

- **Równość wobec prawa** – Wszyscy obywatele są równi wobec prawa i mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne (art. 32 Konstytucji).
- **Prawo do życia i zakaz tortur** – Konstytucja chroni prawo do życia, zakazuje tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz karania (art. 38 i art. 40).
- **Wolność osobista** – Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności inaczej niż na zasadach określonych w ustawie (art. 41).
- **Prawo do prywatności** – Każdy ma prawo do ochrony prywatności, rodzinnego życia, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47).
- **Wolność sumienia i religii** – Każdy ma prawo do wolności sumienia i religii. Wolność ta obejmuje swobodę wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz praktykowanie i nauczanie jej indywidualnie lub wspólnotowo, publicznie lub prywatnie (art. 53).
- **Wolność słowa i prasy** – Każdy ma prawo do wyrażania swoich poglądów oraz do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54).
- **Prawo do zgromadzeń i stowarzyszeń** – Każdy ma prawo do organizowania pokojowych zgromadzeń oraz uczestniczenia w nich. Obywatele mają także prawo do tworzenia stowarzyszeń, fundacji oraz przystępowania do nich (art. 57 i 58).

- **Prawo do obywatelstwa** – Nikt nie może być pozbawiony obywatelstwa polskiego ani prawa do jego zmiany (art. 34).
- **Prawo do sądu** – Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd (art. 45).
- **Prawo do ochrony zdrowia** – Obywatele mają prawo do ochrony zdrowia. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku (art. 68).
- **Prawo do nauki** – Każdy ma prawo do nauki. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Rodzice mają prawo do wyboru szkoły dla swoich dzieci (art. 70).
- **Prawo do pracy** – Każdy ma prawo do wykonywania pracy w wybranym przez siebie zawodzie oraz do wynagrodzenia za pracę (art. 65).

Wyżej wymienione prawa obywatelskie, to tylko część z szerokiego wachlarza tych praw gwarantowanych w Polsce. Konstytucja wraz z innymi aktami prawnymi określa szczegółowo mechanizmy ich ochrony oraz ewentualne ograniczenia w ich korzystaniu w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak stan wojenny czy stan wyjątkowy.

Istotne jest, iż fundamentem konstytucyjnych praw i wolności jest **zasada godności człowieka**, przywołana zarówno we Wstępie do Konstytucji RP („Wszystkich, którzy dla dobra Trzeciej Rzeczypospolitej tę Konstytucję będą stosowali, wzywamy, aby czynili to, dbając o zachowanie przyrodzonej godności człowieka, jego prawa do wolności i obowiązku solidarności z innymi...”), jak i w jej artykule 30. Stanowi on, że godność jest przyrodzoną (czyli wynikającą z bycia człowiekiem) i niezbywalną (czyli taką, której człowiek nie może być pozbawiony) cechą człowieka, jest nienaruszalna oraz pozostaje źródłem wolności i praw człowieka i obywatela. WW artykuł nakłada także na władzę publiczną obowiązek poszanowania i ochrony godności człowieka.

Prawa człowieka mogą być ograniczane, ale tylko w ściśle określonych sytuacjach, definiowanych w konstytucjach i umowach międzynarodowych dotyczących praw człowieka (potrzeba ochrony określonych wartości, ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego).

Warto podkreślić, iż wystąpienie do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej charakteryzuje: brak wymogu zachowania szczególnej formy, zwolnienie z wszelkich opłat, brak terminu do złożenia, brak subsydiarności, konieczność wskazania wnioskodawcy, określenie czyje prawa i wolności zostały naruszone, wskazanie, które prawo lub wolność zostały naruszone oraz określenie przedmiotu sprawy. Warto zauważyć, że Rzecznik Praw Obywatelskich zajmując się wnioskami, bada je nie tylko pod kątem legalności, ale również przestrzegania zasad współżycia społecznego i sprawiedliwości społecznej.

Konstytucyjne ograniczenia praw i wolności

Art. 31 ust. 3 **wskazuje na przesłanki, które mogą być podstawą do wprowadzenia ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności.** Dotyczą one sześciu chronionych konstytucyjnie wartości:

- ochrona środowiska,
- zdrowie publiczne,
- moralność publiczną,
- wolność i prawa innych osób,
- bezpieczeństwo państwa,
- porządek publiczny.

Ponadto takie ograniczenia mogą być wprowadzone tylko w drodze ustawy i tylko w taki sposób, aby „nie naruszały istoty praw i wolności”.

SKORZYSTAJ Z BEZPŁATNYCH PORAD PRAWNYCH

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.POWIATSWIDNIK.PL

